

# Metaverse'te Tanrı (!) Avatarlar

Sosyal medyanın inançlara etkisini çalışan Dr. Gülenay Pınarbaşı'na sorduk. Metaverse İslam'a açıldığında, inançları nasıl etkileyecek?

24 Ocak 2022

<https://www.islamvemedya.com/metaverse-te-tanri-avatarlar/917/>

Web 1.0 ile başlayan süreç, Web 3.0 ile devam ediyor. Ağ tabanlı iletişim teknolojileri siyasi ve iktisadi süreçleri derinden dönüştürdüğü gibi kültürel hayatı da etkiliyor. İnternet ve din arasındaki etkileşimin çeşitli boyutları ve tesirleri bulunuyor. Metaverse'in de önünüzdeki yıllarda bu etkileşime yön vereceği ön görülüyor.

“*Spiritüel Ağ: Sosyal Medya ve Yön Değiştiren İnançlar*” kitabında sosyal medyanın etkilerine temas eden Dr. Gülenay Pınarbaşı'na sorduk. Metaverse İslam'a açıldığında, inançları nasıl etkileyecek?

*İslamvemedya.com: Boş vakitlerimizi doldurmak, oyalanmak için yeni medyayı tercih ediyoruz Akıllı telefonlar, sosyal medya, mobil uygulamalar, video paylaşım siteleri...*

*Gülenay Pınarbaşı: Radyo, sinema, televizyon, Web 1.0, Web 2.0 derken Web 3.0'a geldik. Postman'ın Öldüren Eğlence dediği televizyonlarla hayatımıza giren oyalanma kavramı derinleşerek devam ediyor.*

1930'larda yazılmış iki popüler distopik roman kurgusu geleceğin nasıl olacağına dair bir izlenim veriyorlardı. Biri George Orwell'in 1984'ü, diğeri ise Aldous Huxley'nin *Cesur Yeni Dünya*'sıydı. Her iki roman da, insanların artık okumayacakları veya zihinlerini verimli bir şekilde kullanmayacakları kasvetli bir geleceği tasvir ediyordu. Bu distopik bakış açısının zamanla gerçek olduğunu gördük. Ancak her iki toplum da bunu farklı stratejilerle başardı.

1984'te, romandaki yönetim, sansür ve insanları yasaklayan katı yasalar kullanarak insanların okumasını aktif olarak engelledi. Cesur Yeni Dünya romanındaki yönetim ise, insanların okumasını ve düşünmesini sansür yoluyla değil, daha çok oyalama yoluyla engelledi. Öyle ki, insanlar aktif olarak yasak olduğu için değil, artık ilgilenmedikleri için okumak istemediler. Diktatleri dağılmıştı. Şimdilerde, aşağı yukarı, Web 2.0 ile bugün geldiğimiz nokta burası.

## **Teknolojik manipölasyon**

*İslamvemedya.com: Neden bu kadar oyalanıyoruz peki sizce? Eğlendiğimiz için mi?*

*Gülenay Pınarbaşı:* Bu oyalanmayı daha da dikkat dağıtıcı yapan, bunun sadece bir eğlence olmamasıdır. Aksine, algoritmalar ve yapay zeka sayesinde, sizin ilginiz içeriği sunmak için stratejik olarak tasarlanmıştır. Kişisel tercihlerinizi, ilgi alanlarınızı ve isteklerinizi bilir. İster spor ister kozmetik, hatta kedi videoları olsun, bu algoritmalar sizi sizden daha iyi tanıyacakları bir noktaya ulaştı.

Kabul edelim, Web 2.0 ile dürtülerimizi büyük ölçüde hack'lediler ve bizi nasıl bağımlı tutacaklarını biliyorlar. Size her yeni bildirim, yeni bir gönderi, hoşunuza gideceğini bildikleri yeni bir video sunduklarında beyninizden dopamin salgılanıyor. Ve böylelikle ekran kaydırma motivasyonunuz artıyor. Artık doğal, fiziksel yani tabii olan gerçek dünyayla ilgilenmiyoruz. Çünkü çevrimiçi yollarla salgılanan dopamin, gerçek hayattan bizi uzaklaştırıyor. Duygularımız üzerinde bir etkileri var ve dolayısıyla bu durum inanç dünyamızı da ele geçirme potansiyeli taşıyor.

## **Teknolojik dopamin hayatımızın gerçeği haline dönüşecek**

*İslamvemedya.com: Metaverse'te durum Web 2.0'dan farklı. Duyguların daha yakın yaşadığı bir iletişim biçimi var. Sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik teknolojileri bunu sağlıyor. Metaverse hakkında neler söylemek istersiniz?*

*Gülenay Pınarbaşı:* Web 2.0, sosyal medya devlerine milyarlarca dolar kazandırırken bizi bağımlı kılan, tekrarlayan bir kısır döngü görünümünde. Ticari bakımdan verimi kanıtlanmış bir formül. Doğrusu metaverse ile ilgili sadece bunu daha da ileri götürmeyi planlıyorlar demek şimdilik yeterlidir. Mark Zuckerberg ve 'Metaverse' olarak adlandırdığı şey sayesinde, izlediğimiz teknolojik dopamin yakında evimiz, duvarlarımız ve başımızın üzerindeki çatı olacak.

*İslamvemedya.com: Mark Zuckerberg'in Facebook'tan Meta'ya yönelimini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu kadar büyük yatırımlar neden sizce?*

*Gülenay Pınarbaşı:* Metaverse kavramı ilk kez çoklu evren çerçevesinde onlarca yıl önce bilimkurgu yazarı Neal Stephenson tarafından icat edildi. Türkçeye Parazit adıyla çevrilen 1992 tarihli bilimkurgu romanı *Snow Crash*'te insanlar, çevrimiçi dünyayı keşfetmek için kendi dijital avatarlarını kullanarak gerçek hayatlarından kaçıyorlardı. Metaverse teşvik edilirken, fiziksel dünyanın ve dijital ekranın bir araya geleceği internetin bir sonraki evresi olduğu söyleniyor. Sosyalleşeceğimiz, çalışacağımız, oyun oynayacağımız ve hemen hemen kişiselleştirilmiş

sanal hayat yaşayacağınıza dair bir izlenim pompalanıyor. Kendi sanal evinize, arkadaşlarınıza ve hatta kendi avatar versiyonunuza sahip olacaksınız. Metaverse'in hepimizin kafasını karıştıran bir yönü de dünyadaki yaşam üzerindeki potansiyel etkisidir. Özellikle de inançlar ve dinler sahasında.

### **Metaverse'teki İlk Ruhsal Evren ve Tanrı (!) Avatarları**

*İslamvemedya.com: "Spritüel Ağ" kitabınızda yeni dini hareketler ile dijital medya kullanımına odaklanıyordunuz. Metaverse'te de yeni dini hareketlerin etkinlikleri bulunuyor mu?*

Gülenay Pınarbaşı: Bu konunun batıda ilk örnekler mevcut, misal Cardano blok zincirinde inşa edilen ilk ruhsal metaverse olan Cardalordz.

Cardalordz ekibi, şu anda çeşitli dünya dinlerinden Tanrıları ve peygamberleri, NFT'ler şeklinde, sözde sanatsal yorumlarıyla sunuyor. Örneğin, kullanıcı doğu dinlerinin mitolojik tanrıları Shiva, Buddha, Ra, Quetzalcoatl, Zarathustra ve Ametarasu'nun dijital temsilcilerini avatar olarak seçebiliyor. Bu alemde yer edinen kullanıcının katkılarıyla Cardalordz metaverse, bu ruhsal tanrıların ardındaki sözde hikmeti kullanarak inşa ediyor. Ve her NFT tanrısı ile çeşitli biçimlerde bir karakter olacak biçimde oynama şansı veriyor.

Dini pratiğin oyunlaştırılması yoluyla Cardalordz, katılımcıları hem kendi dinlerinin hem de diğerlerinin manevi fikirlerini keşfetmeye davet ediyor. Bir adım ötesinde ise ilgi duyulan inancın ilkeleri seçilerek Cardalordz tanrısı aracılığıyla uygulamalara yönlendiriyor. Bu durumun çerçevesi ise etkileşimde bulunmak ve birbirlerinden bir şeyler öğrenmek dolayısıyla dünya barışına katkı sunmak. Meta evren Cardalordz, NFT sahiplerinin konserlere ve dini törenlere katılmakla etkinliklerin keyfini çıkarabileceklerini, dahası aydınlanmak için tanrıların kutsal yazılarını diğer tanrıların kutsal yazılarıyla karşılaştırarak seviye atlayabilecekleri çağrısını yapıyor. Arka planda ise bütün dini fikirleri kucaklayan tek bir anlayış olduğu düşüncesini empoze ediyor gibi.

### **Metaverse'teki dinsel pratikler manevi arayışa cevap veremez**

*İslamvemedya.com: Bunlar oldukça büyük iddialar değil mi?*

Gülenay Pınarbaşı: Bu kadar büyük iddialar manevi bir oyalanmayı getirir. Ancak tıpkı Web 2.0'da olduğu gibi metaverse'teki bu oyalanma da anlam arayışına cevap veremez. Doğuştan gelen manevi ihtiyacı karşılaması mümkün gözüküyor.

*İslamvemedya.com: Neden sizce?*

*Gülenay Pınarbaşı:* Çünkü, bu evreni sunan mecranın temel dinamiği, kültür endüstrisidir. Görsellik ve içerik bakımından çekici- işlevsel çoklu evren kurmak mümkündür, vaatler tıpkı Web 2.0’da olduğu hiper metinlerden oluşacaktır. Belli zaman bu manevi ihtiyaçları karşılayacak gibi görünme ihtimali de vardır. Dışarıya çıkamayan, tabiatla buluşamayan metropol insanı, gözlerini kapatıp nefes almakla yetinmeyecek, bu evrende çeşitli olanaklar da bulacaktır. Ama maneviyatın ne olduğunu ve bizim için neyin manevi olduğunu tanımlamaya başladıkları noktada hikâyenin çökme ihtimali daha fazladır.

### **İnanca ‘yatırım’**

Potansiyel olarak muazzam parasal değere sahip benzersiz dijital varlıklar, oyun şirketleri tarafından yaratılan sessiz dünyalardan kurtuldu ve Web 3.0’da kendilerine yer buldu. Kripto ekonomisinin yükselişi bir yanda yaratıcılara yeni para kazanma yolları sağlayarak ve insanları sosyal ve finansal sermayelerini büyütmek için yeni yollar sunuyormuş gibi yapmak bu yeni evrenin arkasındaki en önemli dinamik. Dolayısıyla inançlar sahasına yatırım bu minvalde olacaktır. Diğer yandan şunu unutmamalım modernleşmeye talip toplumlarda dinin fonksiyonları zayıflamıştır. Dünya görüşü ve yaşam tarzı olarak dini kuralları referans alan kişilerin betimlemek için kullanılan dindar kelimesinin içini metaverse ile beraber başka tutumlar doldurmaya başlayacaktır.

### **Tasavvuf, mistisizm ve Metaverse**

*İslamvemedya.com:* Son olarak şunu sormak istiyoruz: Metaverse, İslam’a açıldığında, sizde bu kültür endüstrisinin bir parçası olduğunu düşündüğünüz mecra, tıpkı Web 2.0’in imkanlarında olduğu gibi, Müslümanların dini hayatında olumlu ya da olumsuz etkiler doğurabilir mi? Söz gelimi, dijital olarak Tanrılar, putlar üretilmesi, kelimâ açıdan problemler üretmez mi?

*Gülenay Pınarbaşı:* Öncelikle mitlerden başlamak istiyorum açıklamaya, bir mit kutsal davranışa-ritüele ilham veren ve onu gerekçelendiren bir kült ile bağlantılıdır. Herhangi bir mit, bir şeyin dünyayı, insanı, hayvan türlerini veya toplumsal kurumun nasıl meydana geldiğini açıklar ve gerekçelendirir. Metaverse’teki avatar tanrıların ve söylencelerinin bir açıklama ya da gerekçelendirme misyonu yok. Aydınlanma çağında ise mitler, bir inanç ve akli araştırmadan ziyade sanat ve edebiyatın incelikli yönünün kaynağını oluşturmaktaydı.

Bugün sosyal bilimlerde mit kavramı; inanç-bilgi, akıl-hayal gücü, tarih-kurmaca, simgealegori, doğal-doğaüstü, kutsal-dindışı gibi ikiliklere götürmektedir. Web 2.0’de ise bir deneme, tadına bakma kıvamında yer alıyor mitolojik inanmalar. Dolayısıyla daha temelde ayrılıyor.

Ancak şunu net söyleyebilirim, modern sonrası insanın metafiziki bir huzursuzluğu var, Web 2.0 teknolojileri bunu çok iyi tespit edip kültür endüstrisine başarıyla adapte etti. Metaverse’te bu devam edecektir.

İslamiyet’e gelirse şöyle ki dini bakımından modern bir durum olan İslam’ın spiritüelliğe uyarlama çabaları yer alacaktır. Misal, adı tasavvufi düşünce duygu olabilir. Ama şunu bilelim ki İslâm tasavvufunu batılı tanımıyla mistisizm çerçevesinde kabul edilmesi oldukça güçtür. Diğer yandan metaversenin temel dinamiklerinden biri kültür endüstrisi, dini meselelerle kafası meşgul olmaya eğilimli ve şahsi bunalım tecrübesi olanları algoritmalarla saptamış ve ona göre bugün tahmin edilemeyen yeni modeller üzerinde de çalışabilir.

Web 2.0 gibi Web 3.0 de bireysel sorunlara karşı nasihat ve umut üretirken, ezoterik meraklara karşı kendi içinde anlamlı izahlar sunmak suretiyle bir anlamda dini hizmet üreteceklerdir.

*İslamvemedya.com: Gülenay hocam, değerlendirmeleriniz için teşekkür ederiz. Oyalanma kavramı etrafında, Metaverse'teki "tanrı" (!) avatarları, güncel ve bir o kadar da önemli meseleyi sizden öğrenmiş olduk.*

*Gülenay Pınarbaşı: Ben de teşekkür ediyorum. Sağolun.*